

VEM VILL BLI MILJONÄR?

Ägare till tolkförmedlingarna gör miljonvinster. Att hyra ut tolkar till Migrationsverket är minst sagt en bra affär för aktieägarna medan skattebetalarna står för notan. Samtidigt ifrågasätts kvalitén. Åtminstone ett bolag ljugar när det hävdar att tolkarna är auktoriserade i språk det inte finns någon auktorisation i. Här är del två i Faktums granskning av tolkbranschen.

TEXT: Valeria Helander **RESEARCH:** Valeria Helander & Elin Ericson **ILLUSTRATIONER:** Emma Hanquist/Form Nation

Tolken Ismail Osman trycker angeläget ett pappersark i händerna på integrationsminister Erik Ullenhag. Året är 2011 och ministern är på plats i den stora salen i Gävles stadshus för att träffa landshövdingen. Ullenhag har även avsatt en och en halv timme för att träffa partikamrater och det är många som vill hälsa, skaka hand och prata lite.

Men Ismail Osman är inte intresserad av mingel och kallprat, han vill att integrationsministern lyssnar på honom och agerar.

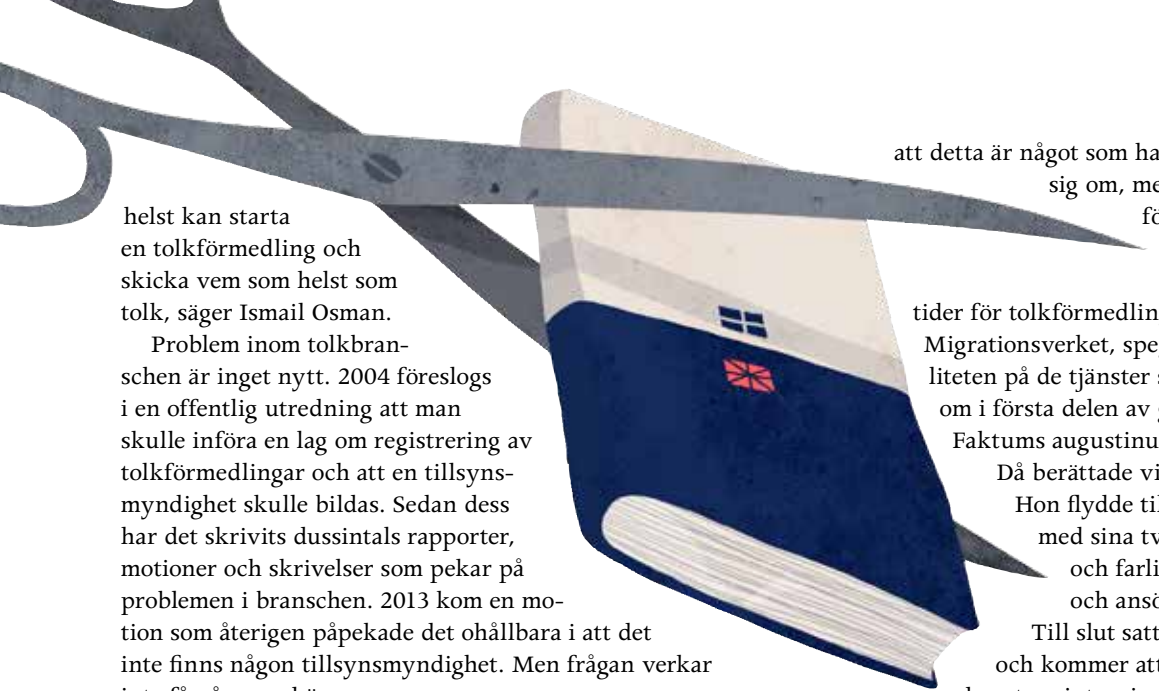
Ullenhag tar emot pappersarket som innehåller en lång lista över alla de fel och brister som Ismail Osman ser i tolkbranschen och som han hoppas integrationsministern ska ta tag i. Ullenhag lovar. Han säger att han är väl medveten om problemen.

Fyra år och ett regeringsskifte senare är Ismail besviken. I princip ingenting har förbättrats.

– Det blev en utredning som hamnade på något bord någonstans, inget mer. Jag kan beskriva det med ett ord; kaos, det är rent kaos i den här branschen. Och det har aldrig varit värre än nu.

Ismail föddes i Kurdistan och pluggade till civilingenjör i Bagdad. 1990 flydde han till Sverige och fick jobb som tekniker på Ericsson. Senare sadlade han om och blev tolk och tolkutbildare, ett yrke han är stolt över. Men han blir förtvivlad när han ser branschens förfall.

– Det finns inga spelregler. Ingen tillsyn, varken av tolkarna eller för tolkförmedlingarna. Det betyder att vem som

helst kan starta en tolkförmedling och skicka vem som helst som tolk, säger Ismail Osman.

Problem inom tolkbranschen är inget nytt. 2004 föreslogs i en offentlig utredning att man skulle införa en lag om registrering av tolkförmedlingar och att en tillsynsmyndighet skulle bildas. Sedan dess har det skrivits dussintals rapporter, motioner och skrivelser som pekar på problemen i branschen. 2013 kom en motion som återigen påpekade det ohållbara i att det inte finns någon tillsynsmyndighet. Men frågan verkar inte få någon gehör.

Ingen kontrollerar alltså vare sig tolkförmedlingarna eller de tolkar som är så kallade ”övriga tolkar”, eller ”icke-auktoriserade tolkar”, den största tolkgruppen i Sverige idag. Dessa tolkar har inte genomgått Kammarkollegiets auktorisationsprov, men används flitigt av förmedlingarna som i sin tur används av Migrationsverket.

Big business i tolkbranschen

Sedan 2010 har nästan 150 nya aktiebolag bildats inom områdena översättning och tolkning. För två år sedan omsatte branschen 2,4 miljarder kronor. Dagens kraftigt ökade flyktingströmmarna gör att behovet av tolkar växer i snabb takt.

- Om du vill tjäna pengar tycker jag att du ska öppna en tolkförmedling. Får du bara ett avtal med en myndighet blir du miljonär inom några år, säger Ismail Osman.

Fem av de sex privata tolkförmedlingar som Migrationsverket har avtal med idag tar ut pengar ur bolagen i form av aktieutdelning. Tillsammans har de sedan 2012 plockat ut nära 48 miljoner kronor. Två av de tolkförmedlingar som Migrationsverket har avtal med ägs eller har tills nyligen ägts av moderbolag i skatteparadiserna Luxemburg och Jersey, länder med låg eller ingen beskattning, liten eller obefintlig reglering av finansmarknaden och där det finns möjlighet till banksekretess och anonymitet.

De flesta av tolkförmedlingarnas uppdrag finansieras av skattepengar, främst genom Sveriges kommuner och landsting, rättsväsendet och Migrationsverket.

Ingen på Migrationsverket vill ställa upp på en telefonintervju med Faktum, men vi får svar på en del av våra frågor via mejl från Christian Öhlin som är tolksamordnare där. Han skriver att Migrationsverket har stämt av med Skatteverket att samtliga bolag som blivit godkända i upphandlingen är legala bolag utan anmärkningar. Att tolkföretagen delar ut miljontals kronor i aktieutdelningar besvaras endast med att aktieutdelningar ska ske i enlighet med aktiebolagslagen. När det kommer till bolag i skatteparadis skriver Christian Öhlin

att detta är något som han inte har möjlighet att uttala sig om, men att Migrationsverket måste följa de lagar och regler som finns i Sverige.

Trots att det är strålände tider för tolkförmedlingarna som har ramavtal med Migrationsverket, speglar det inte alltid av sig i kvaliteten på de tjänster som de utför, något vi berättade om i första delen av granskningen av branschen i Faktums augustinumner.

Då berättade vi om Masuma.

Hon flydde till Sverige från Afghanistan 2011 med sina två barn, och som efter en lång och farlig resa hamnade i Stockholm och ansökte om asyl.

Till slut satt hon där många andra suttit, och kommer att sitta, hos Migrationsverket på den stora intervjun. Intervjun som ska avgöra om hon får stanna eller avvisas.

Masuma berättade sin historia för handläggaren, bland annat att hon varit hemmafru i Afghanistan.

När protokollet senare skickas till hennes biträde står det att hon uppgett att hon hade ett bra arbete på ett företag i Afghanistan, något som i princip är omöjligt i ett land där ytterst få kvinnor jobbar. Det här blir en av grunderna till att Masuma får avslag.

– Jag sa till dem på

Migrationsverket att det var fel, att jag jobbade som hemmafru, det var det jag hade sagt, inte att jag hade

ett jobb. Men de trodde mig inte. Alla som får avslag skyller på tolken, sa de.

Sedan dess lever Masuma som papperslös.

– Istället för att bry sig om kvaliteten bryr man sig om att tjäna mer pengar. Kvaliteten har försvunnit totalt, säger Ismail Osman.

Outbildade tolkar

Att kvaliteten är på glid är även något som Lotta Hellstrand och Anna Lundberg på Rättstolkarna har uppmärksammat. Rättstolkarna är en förening för auktoriserade rättstolkar, den högsta tolkkompetens som finns i Sverige. Föreningen arbetar för att öka kvaliteten inom branschen.

Vi träffas på Rosenkaféet i Göteborg. De har sett helt utbildade personer tolka på Migrationsverket, i tron att de hjälper sina landsmän.

– Men man måste förstå att för Migrationsverket handlar det om en bedömning av den asylsökandes trovärdighet. Och då blir varje ord som sägs jätteviktigt! säger Anna Lundberg, ordförande i Rättstolkarna.

I slutändan anser hon att skulden ligger både på Migrationsverket som godtar undermåliga tolkar och på förmedlingarna som anlitar tolkar som inte håller måttet.

På Migrationsverket är man medveten om att det finns brister. Uppskattningsvis reklameras 1 000 - 2 000 tolktjäns-

ter varje år, men uppgifterna samlas inte i något register utan hanteras manuellt.

Att få reda på exakt antal eller vilka tolkförmedlingar det klagas mest på är omöjligt.

En ohållbar situation

Petter Aasheim, advokat på advokatfirman Ahlstedt, knappar in Migrationsverkets ledningsgrupp i mottagarfältet på ett e-postmeddelande och trycker på send-knappen. Året är 2013 och det är inte vilket e-brev som helst han just har skickat i väg. 43 jurister och advokater i Göteborgsområdet har fått nog. Dokumentet som skickas har de skrivit under gemensamt och är en svidande kritik mot Järva tolkförmedling. Det de har fått nog av är inställda asylutredningar, tolkar som inte kan tillräckligt bra svenska och rena sakfel i översättningarna.

”Det är uppenbart att många av tolkarna från Järva inte ens behärskar grundläggande tolkteknik eller är införstådda med de etiska riktlinjer de ska arbeta efter.

Detta tyder på att Järva tolkförmedling missköter rekryteringen av tolkar genom att underlåta att kontrollera huruvida tolkarna är lämpliga eller har någon tolkutbildning överhuvudtaget.”

”Även om Järva tolkförmedlings tjänster till det yttre kan verka billigare än andra konkurrerande tolkförmedlingar, måste det anses vara uppenbart att nuvarande avtal blir dyrare i längden och leder till bristande rättssäkerhet.”

Två år senare har det inte skett någon direkt förbättring, men några fler upprop från juristerna har det inte blivit.

”Det har blivit bättre i perioder men sen sämre igen”

– Det kvarstår stora problem, det har blivit bättre i perioder men sen sämre igen. En del av de tolkar som Järva skickar är oerhört kompetenta, medan andra är direkt olämpliga, säger Petter Aasheim.

Sticker Järva ut från de andra tolkförmedlingarna menar du?

– Ja, det finns definitivt en kvalitetsskillnad mellan förmedlingarna.

Blev årets pionjär

Fem år innan Peter Aasheim skickade i väg skrivelsen om Järva till Migrationsverket blev Remziye Inanc, VD och ägare till Järva tolkförmedling utsedd till “Årets pionjär”. Ur Kungens hand mottar hon priset under en ceremoni på Stockholms slott.

Årets pionjär är ett hedersomnämmande till någon som bott i Sverige och drivit företag under en längre tid med bra resultat. Remziye Inanc prisas för sina drömmar, sin uthållighet

och sin envishet och att hon lyckats skapa ett företag med hög omsättning och en vinstmarginal på 15 procent. *”Hon visar att trägen vinner och är en förebild för många att inte ge upp.”*

– Jag hade aldrig drivit företag innan och jag var inte inställd på att det skulle vara så tuff konkurrens inom tolkbranschen, säger hon då till SVD Näringsliv.

Järva tolk och översättnings AB är ett helägt dotterbolag till Roza Holding AB som i sin tur ägs av en enda aktieägare; Remziye Inanc. Och bolaget har fortsatt göra stora pengar.

MÅNGA VILL HA DEL AV KAKAN

Järva tolk och översättnings AB är inte ensamt på den lukrativa marknaden. Även en handfull andra bolag har avtal med Migrationsverket. Eftersom de inte har fått chans att ge sin syn på saken har vi valt att anonymisera dem.

Järva tolk och översättnings AB

- Ägande: Helägt av Roza Holding AB som i sin tur ägs av en person.
- Balanserad vinst 2014: 8 632 kronor.
- 2014 kom 64,5 procent av omsättningen från Migrationsverket.
- Aktieutdelning sedan 2012: 9 000 000 kronor.

Tolkförmedling A

- Ägande: Ägs av en person
- Balanserad vinst 2014: 710 750 kronor.
- 2014 kom 31,7 procent av omsättningen från Migrationsverket.
- Aktieutdelning sedan 2012: 600 000 kronor.

Tolkförmedling B

- Hade fram till november förra året sitt säte i Luxemburg.
- Balanserad vinst 2014: 33 666 034 kronor.
- 2014 kom 28,8 procent av omsättningen från Migrationsverket 2014
- Aktieutdelning sedan 2012: 26 733 551 kronor.

Tolkförmedling C

- Familjeägt bolag.
- Balanserad vinst 2014: 30 838 576 kronor.
- 2014 kom 20,3 procent av omsättningen från Migrationsverket.
- Aktieutdelning sedan 2012: 10 000 000 kronor.

Tolkförmedling D

- Ägs av en person
- Balanserad vinst 2014: 6 840 340 kronor.
- 2014 kom 2 procent av omsättningen från Migrationsverket.
- Aktieutdelning sedan 2012: 1 600 000 kronor.

Tolkförmedling E

- Ägande: ingår i en stor koncern som ägs av ett riskkapitalbolag med säte på Jersey.
- Bolaget dubblade sin omsättning under 2014.
- Balanserad vinst 2014: 39 396 790 kronor.
- 2014 kom 1,2 procent av omsättningen från Migrationsverket.
- Aktieutdelning sedan 2012: 0 kronor.

Källa: InfoTorg, Bolagsverket, Migrationsverket

Sedan 2009 har Järva haft aktieutdelningar till sin ägare på 16 miljoner kronor. 2012 låg utdelningen på sex miljoner. Det året kom drygt 38 procent av omsättningen i bolaget från Migrationsverket. När Faktum når Remziye Inanc på telefon avböjer hon att göra en intervju.

– När det gäller bolagets ekonomiska situation uttalar jag mig inte om den, säger hon innan hon lägger på luren och svarar därefter varken på mejl eller sms.

Men redan 2013 när vi började göra research för den här granskningen svarade hon i en mejlväxling att hon inte tar ut större vinster eller utdelningar än vad som är normalt för branschen och att ersättningen Järva får för de tjänster de utför, bland annat åt olika myndigheter, är skälig.

Missnöjda tolkar slutar

– Järva har slagit undan benen på väldigt många seriösa tolkar. Genom att anställa vem som helst har statusen på yrket helt försvunnit och tolkar med yrkesstolthet lämnar branschen, säger Kim, som av rädsla för att stöta sig med förmedlingarna inte vågar uppge sitt riktiga namn.

Kim är själv aktiv och undervisar tolkar, och har dessutom varit uppdragstagare hos Järva tolkförmedling. Hans kritik mot branschen i stort och Järva specifikt är inte nådig.

– Järva har duktiga tolkar, men nio av tio är katastrofala. Kim stöter ofta på tolkar från Järva hos Migrationsverket. En del är gamla elever som inte har fått godkänt på hans prov. Vid flera tillfällen har han undervisat Järva-tolkar som knappt kan svenska. När han frågar dem hur de tänkt sig kunna tolka, säger de att de redan tolkar på Migrationsverket, och att det går fint.

– Den här förmedlingen tar i princip in vem som helst. Och

jag tror att det handlar om pengar. De gör enorma vinster på att förmedla undermåliga tjänster till en statlig myndighet, säger Kim.

Ljög i upphandlingen

Lotta Hellstrand och Anna Lundberg från Rättstolkarna bläddrar förfärat i språkförteckningen som Järva tolkförmedling bifogat i sitt anbud till Migrationsverket inför upphandlingen av ett nytt ramavtal.

– Det är inte klokt, det är skrämmande. Och att Migrationsverket går på det... Att de har så dålig koll!

I språkbilagan ska förmedlingen specificera vilken kapacitet de har i form av antalet inskrivna rättstolkar, auktoriserade tolkar, grundutbildade tolkar och övriga tolkar uppdelat på

olika språk. I dess språkbilaga står bland annat att den har fem rättstolkar i somaliska, en i swahili och en i thailändska.

– Det är ju helt omöjligt, säger Anna Lundberg och kan knappt hålla sig för skratt på grund av de absurda påståendena. Det finns ju inga rättstolkar i dessa språk.

De fortsätter bläddra och hittar även uppgifter om att det ska finnas auktoriserade tolkar i fula, uzbekiska, romani, uiguriska, malinka, tadzikiska och moldoviska hos Järva tolkförmedling. Allt som allt hittar vi fel på 17 olika språk, där Järva antingen uppgett att de har rättstolkar eller auktoriserade tolkar i språk det inte finns sådana i.

På Kammarkollegiet bekräftar Ivett G Larsson, sakområdesansvarig på auktorisationsenheten, bluffen.

– Då far de med osanning, för det finns ingen auktorisation i dessa språk.

Att dubbelkolla om det finns rättstolkar eller auktoriserade tolkar i ett visst språk är väldigt enkelt eftersom Kammarkollegiet har en funktion på sin sajt där man kan göra just detta. Men myndigheter har ingen skyldighet att kontrollera om företaget som lägger anbud verkligen talar sanning om de inte har anledning att tro att anbudsgivaren inte skulle uppfylla kraven.

Någon kontrollplikt finns inte för svenska myndigheter.

– Vi brukar uppmana alla myndigheter att dubbelkolla tolkarna eftersom en del förmedlingar gör så här. Det är väldigt oprofessionellt, säger Ivett G Larsson.

Migrationsverkets ansvariga vill inte ställa upp på en telefonintervju med Faktum, men efter flera veckor av påtryckningar och väntan får vi svar på våra frågor via mejl från Upphandlingsenheten: syftet med språkbilagan var att få reda på hur många tolkar som fanns tillgängliga i respektive språk samt att se förmedlingens kapacitet. Migrationsverket menar att det handlar om en felskrivning i dokumenten som ligger till grund för upphandlingen:

”Uppgifterna om auktoriserade tolkar i de nedan nämnda språken uppfattade vi som en uppenbar felskrivning då det ju inte finns auktorisation i dessa språk.”

Medan tolkförmedlingarna har möjlighet att tjäna stora pengar jobbar tolkarna i en osäker anställningsform som uppdragstagare, med låg ersättning och utan rätt till tjänstepension.

”Tolkar med yrkesstolthet lämnar branschen”

TOLKNING I SVERIGE

- Det finns mellan 2 500 och 4000 verksamma tolkar i Sverige, av dem är 833 auktoriserade. Tolkförmedlingarna uppskattar ett årligt rekryteringsbehov på drygt 1 000 tolkar, men bara runt 100 personer per år slutför en längre tolkutbildning.
- Statliga och kommunala myndigheter, inklusive landstingen, står för nästan all användning av tolk.
- Migrationsverket är en stor användare av tolktjänster och användningen uppgår till cirka 10 000–12 000 telefontolkningstillfällen per månad och 3 000–4 000 kontakttolkstillfällen per månad.

Källor: “Återrapportering 2015: Översyn kontakttolk slutrapport” Myndigheten för yrkeshögskolan.

TOLKAR FÖR MILJONER

- I september 2015 är migrationskrisen ett faktum. I mitten av oktober söker 2 000 flyktingar asyl per dygn.
- I slutet av 2015 kan det röra sig om sammanlagt 120 000 - 150 000 personer.
- De flesta kommer från Syren och Eritrea.
- Bristen på boenden är akut.
- 2014 köpte Migrationsverket tolktjänster för mer än 150 miljoner, vilket är en ökning med 36 procent jämfört med år 2012.
- Någon prognos för hur mycket tolktjänster kan kosta under 2015 finns inte.

Källa: Migrationsverkets verksamhets- och utgiftsprognos juli 2015.

REGERINGEN SVARAR:

Ansvarig minister Morgan Johansson (S) har inte tid för intervju men kommenterar reportaget i ett mejl till Faktum:

- "Problemen med tolktjänsterna är allvarligt. Tolkningen är viktig för rättssäkerheten i asylprocessen och det är angeläget att det finns god tillgång på utbildade tolkar."
- "Regeringen föreslår i årets budget att antalet utbildningsplatser på den sammanhållna grundutbildningen till tolk utökas kraftigt."
- "Regeringen vill också att verksamma tolkars möjligheter till valide-

ring av sina tolkkunskaper förbättras. För att öka tillgången på fler auktoriserade tolkar, föreslår regeringen också att antalet förberedande utbildningar inför auktorisation på Kammarkollegiet utökas."

- "Regeringen vill utreda möjligheterna att införa nya utbildningsmodeller. Regeringen kommer att följa frågan noga i diskussion med Migrationsverket under den kommande tiden."

Hos Järva får en auktoriserad tolk 372 kronor den första påbörjade timmen i arvode som tolk på Migrationsverket. Därefter tillkommer 166 kronor per påbörjad halvtimme.

Övriga tolkar hos Järva får 199 kronor för den första påbörjade timmen vid tolkning på Migrationsverket, enligt en bilaga som skickats med inför ramavtalsupphandlingen. Det är nästan hälften så mycket som en snickare tar ut i timlön och betydligt lägre än många andra tolkförmedlingar.

– Arbetsförhållandena är ju en katastrof om man ser till hur man förväntar sig det ska se ut i Sverige idag, säger Lotta Hellstrand, sekreterare i organisationen Rättstolkarna.

Vinnarna och förlorarna

En tolk blir för det mesta inte en anställd, utan skrivs in hos tolkförmedlingarna som en uppdragstagare. Förmedlingarna ringer sedan in tolken när hen behövs.

En tolk kan vara inskriven hos flera olika förmedlingar samtidigt, och det är hård konkurrens om uppdragen i de språk där det finns många tolkar, som ryska och spanska.

Anställningstrygghet finns inte. En del tolkar driver eget bolag, men de allra flesta har vanlig A-skatt, och är på så sätt beroende av förmedlingarna.

Tolkar vi har varit i kontakt med och även organisationen Rättstolkarna vittnar om en stor rädsla för att stöta sig med förmedlingarna. Lotta Hellstrand på Rättstolkarna förklarar:

"De stora förlorarna är både invandrarna och tolkarna"

– Vi får inte glömma att det är förmedlingarna som har makten. Om man kritiserar dem finns risken att man inte blir inbokad på några jobb. De har ju andra tolkar att skicka och det finns ingenting du kan göra. Du har inga rättigheter, du är inte anställd, säger hon.

Tolken Ismail Osman suckar och säger att han egentligen inte vill säga att det var bättre förr. Men så är det.

– På 90-talet var det kommunerna som hade tolkförmedlingar och de var inte vinstdrivande. Därför fungerade det

bättre, säger han.

Idag är konkurrensen stenhård. Priserna pressas mer och mer och i takt med den blir tolkarnas arbetssituation mer och mer osäker, samtidigt som kvaliteten blir lidande.

– De stora förlorarna är både invandrarna och tolkarna. Vi har hamnat i händerna på de här usla tolkförmedlingarna. ■

Fotnot: Kim heter egentligen något annat. Faktum har sökt Remziye Inanc, VD och ägare på Järva tolkförmedling för en kommentar, men hon har avböjt. Vill du läsa del ett i Faktums tolkgranskning kan du göra det på vår webbplats: www.faktum.se

LIFELINE PRESENTERAR

LIFELINE PRESENTERAR

SEVEN DEADLY SINS
P-FLOYD
A STORY OF PINK FLOYD PERFORMED BY P-FLOYD

STORA TEATERN, GÖTEBORG FREDAG 20 NOVEMBER 19.00	MALMÖ KONSERTHUS SÖNDAG 6 DECEMBER 18.00
JÖNKÖPING TEATER LÖRDAG 5 DECEMBER 19.30	VÄXJÖ KONSERTHUS SÖNDAG 13 DECEMBER 19.00

SVERIGETURNÉ HÖSTEN 2015
HELA TURNÉN HITTAR DU PÅ WWW.LIFELINE.SE

LIFELINE & LIKE MUSIC PRESENTERAR

SANNA NIELSEN & ANDERS GLENMARK

NÄR VI NÄRMAR OSS JUL

PREMIÄR: MALMÖ KONSERTHUS
LÖRDAG 21 NOVEMBER 19.30

HELA TURNÉN HITTAR DU PÅ WWW.LIFELINE.SE

LIFELINE PRESENTERAR

SVERIGES HISTORIA
DEN NAKNA SANNINGEN

EN STANDUPSHOW AV & MED
ÖZZ NÛJEN & MÅNS MÖLLER

SPELAS I STOCKHOLM & GÖTEBORG HÖSTEN 2015
SVERIGETURNÉ VÅREN 2016

HELA TURNÉN HITTAR DU PÅ WWW.LIFELINE.SE

LIFELINE PRESENTERAR

Nääämen it's Al Pitcher INNEHÅLLER NYTT MATERIAL

A STANDUP COMEDY SHOW

SVERIGETURNÉ HÖSTEN 2015

STORA TEATERN, GÖTEBORG FREDAG 30 OKTOBER 19.00	LUND STADSTEATER ONSDAG 16 DECEMBER 19.00
VÄXJÖ TEATER LÖRDAG 21 NOVEMBER 19.30	HELSINGBORG KONSERTHUS TORSdag 17 DECEMBER 19.00
PALLADIUM, MALMÖ LÖRDAG 31 OKTOBER 19.30 FREDAG 18 DECEMBER 19.00	KRISTIANSTAD KONSERTHUS LÖRDAG 19 DECEMBER 19.30

HELA TURNÉN HITTAR DU PÅ WWW.LIFELINE.SE